

Noorder Rondblik

De wereld die C. Jetses schetste bestond werkelijk en blijft boeien

De grote belangstelling voor „de wereld van Cornelis Jetses” krijgt nieuwe impulsen nu er een fraai verzorgde herdruk is verschenen van dit boek van Jan A. Niemeijer uit Haren. Een combinatie van boekhandelaren, verenigd in Icob, heeft namelijk een nieuwe druk laten maken van dit boek met veel illustratiemateriaal, veelal in kleur en te koop voor f 29,50. Sinds de eerste druk in 1976 is Cornelis Jetses landelijk in de belangstelling gekomen. Er is een aparte Stichting Cornelis Jetses gevormd om het werk van Jetses verder toegankelijk te maken. Er werden en worden overal tentoonstellingen gehouden en aan leven en werk van Cornelis Jetses worden regelmatig lezingen gewijd.

De wereld die Jetses schetste bestond werkelijk, vindt Jan A. Niemeijer. Het was de wereld zoals hij die waarnam, aanvoelde en beleefde. Zijn werk is een weerspiegeling van zijn eigen wesen. Jetses' meesterschap ligt vooral ook in zijn vermogen om levensechte kinderen uit te beelden. Het prille, argeloze van het kind heeft hij op sublieme wijze getroffen. Daarin kan hij zich meten met de grootsten in de Nederlandse schilderkunst. Die be-

langstelling voor het werk van Jetses, dertig jaar na zijn dood, is dan ook meer dan alleen maar nostalgie. Het werk van Jetses heeft een miljoenenpubliek bereikt. Hele generaties schoolkinderen raakten gefascineerd door zijn fijnzinnige, sfeervolle tekeningen in tal van bekende leesboeken, zoals *Dicht bij huis*, *Afke's tiental*, *Ot en Sien*, *Pim en Mien*, *Buurkinderen* en *Blond en Bruin*. Ook heeft Jetses prachtige schoolplaten gemaakt en niet te vergeten de prentjes voor de leesplank, het klassieke aap, noot, mies...

Jan Niemeijer laat ons in dit boek kennis maken met deze bescheiden, maar boeiende kunstenaar, die veel te lang in de schaduw is gebleven. Cornelis Jetses werd op 23 juni 1873 geboren in een doodlopend steegje, de Eikel-

boomgang in de Nieuwstad te Groningen. Zijn vader, pakhuis-knecht Albert Jetses, stamde uit een geslacht, dat generaties lang in Groningen had gewoond en dat opvallend veel ambachtslieden had voortgebracht. Zijn moeder Everdina van Prooijen was de dochter van een schoenmaker. Het gezin verhuisde naderhand naar een klein huisje in de Grote Leliestraat 129, een huisje dat er nog staat, al is er vlak naast nieuwbouw gepleegd.

Ondanks de schrijnende armoede heeft Cornelis Jetses goede herinneringen aan zijn jeugd bewaard. Hij groeide op in een tijd van allerlei vernieuwingen op sociaal en economisch gebied. De vestingwallen werden afgebroken, de stad breidde zich uit, er kwam gasverlichting en de brandweer kreeg een stoomspuit,

Ot en Sien uit het klassiek geworden boek van Ot en Sien, eerst gepubliceerd onder de titel Nog bij moeder.

om zo maar enkele zaken aan te tippen. Voor Cornelis Jetses en zijn vriendjes viel er in de Leliestraat en omgeving heel wat te beleven. Ze speelden vaak op de Ossenmarkt, waar destijds op dinsdag en vrijdag veemarkt werd gehouden. De onderwijzers van de lagere school ontdekten al gauw dat Cornelis Jetses een behoorlijke tekenaanleg had.

Op 13 jarige leeftijd ging hij aan het werk op de steendrukkerij van Wolthers aan de Jacobijnerstraat, vlak bij de Grote Markt. Hij zou opgeleid worden tot tekenlithograaf, maar van die opleiding kwam niet veel terecht omdat hij gebruikt werd als manusje-van-alles. Hij kon zich beter ontwikkelen bij drukkerij Casparie aan de Nieuweweg in Groningen, waar hij als vijfde lithograaf aan de slag kon. In de avonduren ging hij naar de Akademie Minerva om er tekenlessen te volgen, die werden betaald door enkele heren die veelbelovende kinderen een steuntje in de rug wilden geven. Cornelis Jetses bleek een opvallend goede leerling en zelf sprak hij altijd vol waardering over Minerva. Jetses werkte goed bij Casparie, maar hij wilde zich verder ontwikkelen en in 1894 ging hij, op uitnodiging van zijn oom Louis Erichsen, naar Bremen om te studeren aan de Bremer Kunstgewerbeschule.

Hij kwam al snel aan het werk op het atelier van de kunstschilder Arthur Fitger, die zag dat Jetses veel talent had. De relatie met Fitger zou een lange reeks van jaren duren en is voor de vorming van Jetses van grote betekenis geweest. Hij kwam in aanraking met allerlei beroemde mensen, kreeg de kans om een tijdje te studeren aan de Rijksakademie in Amsterdam en werkte nadien aan muurschilderingen in het nieuwe stadhuis te Hamburg. Jetses heeft in de loop van de jaren meegeholpen zeer uiteenlopende opdrachten uit te voeren, niet alleen in Duitsland, maar ook in Antwerpen en Brussel. Hoewel Jetses door z'n contacten met Fitger en tal van vooraanstaande figuren zo langzamerhand tamelijk wereldwijd geworden was, raakte hij toch zeer onder de indruk van

om zo maar enkele zaken aan te tippen. Voor Cornelis Jetses en zijn vriendjes viel er in de Leliestraat en omgeving heel wat te beleven. Ze speelden vaak op de Ossenmarkt, waar destijds op dinsdag en vrijdag veemarkt werd gehouden. De onderwijzers van de lagere school ontdekten al gauw dat Cornelis Jetses een behoorlijke tekenaanleg had.

Op 13 jarige leeftijd ging hij aan het werk op de steendrukkerij van Wolthers aan de Jacobijnerstraat, vlak bij de Grote Markt. Hij zou opgeleid worden tot tekenlithograaf, maar van die opleiding kwam niet veel terecht omdat hij gebruikt werd als manusje-van-alles. Hij kon zich beter ontwikkelen bij drukkerij Casparie aan de Nieuweweg in Groningen, waar hij als vijfde lithograaf aan de slag kon. In de avonduren ging hij naar de Akademie Minerva om er tekenlessen te volgen, die werden betaald door enkele heren die veelbelovende kinderen een steuntje in de rug wilden geven. Cornelis Jetses bleek een opvallend goede leerling en zelf sprak hij altijd vol waardering over Minerva. Jetses werkte goed bij Casparie, maar hij wilde zich verder ontwikkelen en in 1894 ging hij, op uitnodiging van zijn oom Louis Erichsen, naar Bremen om te studeren aan de Bremer Kunstgewerbeschule.

Hij kwam al snel aan het werk op het atelier van de kunstschilder Arthur Fitger, die zag dat Jetses veel talent had. De relatie met Fitger zou een lange reeks van jaren duren en is voor de vorming van Jetses van grote betekenis geweest. Hij kwam in aanraking met allerlei beroemde mensen, kreeg de kans om een tijdje te studeren aan de Rijksakademie in Amsterdam en werkte nadien aan muurschilderingen in het nieuwe stadhuis te Hamburg. Jetses heeft in de loop van de jaren meegewerkt aan zeer uiteenlopende opdrachten uit te voeren, niet alleen in Duitsland, maar ook in Antwerpen en Brussel. Hoewel Jetses door z'n contacten met Fitger en tal van vooraanstaande figuren zo langzamerhand tamelijk wereldwijd geworden was, raakte hij toch zeer onder de indruk van

zijn verblijf aan het hof van de hertog van Sachsen-Meiningen in Thüringen.

In 1899 trouwde hij in Groningen met Alberdina Hinderika Holkamp, met wie hij zeven jaar verloofd was geweest. Een dag voor de bruiloft maakten familieleden, vrienden en kennissen van de beide families in een grote janplezier een feestrit naar Zuidlaren, waar de bloemetjes werden buitengezet. Op de huwelijksdag zelf was er na de plechtigheid op het stadhuis en in de kerk een feestmaaltijd in de tuin van een restaurant in Helpman, waarna het paar nog dezelfde dag naar Duitsland vertrok voor de wittebroodsweken. Ze woonden in de buurt van Bremen.

Jetses was intussen in contact gekomen met het Groninger uitgeverijbedrijf J. B. Wolters. Hij werd gevraagd boekjes te illustreren van H. J. Scheepstra, een in 1859 in Roden geboren onderwijzer, die als leraar Nederlands en opvoedkunde verbonden was aan de Rijkskweekschool in Groningen. De Haagse pedagoog Ligthart had in onderwijskringen al een bekende naam en de uitgever moet hebben bedacht dat een samenwerking tussen Scheepstra en Ligthart zakelijk gezien heel gunstig zou moeten werken. De eerste serie leesboekjes van deze auteurs waaraan Jetses als illustrator zou meewerken was Dicht bij huis, het verhaal van Piet, Hein en Mientje. De vier deeltjes verschenen in 1902 en 1903. Ook maakte Jetses in het

Potverteren in Paterswolde met het personeel van de firma Casparie. Cornelis Jetses helemaal bovenaan,

begin van zijn carrière als illustrator de tekeningen van het overbekende, klassiek geworden boek van Ot en Sien, eerst gepubliceerd onder de titel Nog bij moeder. Jetses en zijn vrouw woonden toen nog in Horn bij Bremen en hun dochtertje Dien was juist oud genoeg om model te kunnen staan voor Sien.

Jetses heeft tientallen jaren achtereenvolgend uitsluitend voor uitgeverij Wolters gewerkt. Hij verkocht als het ware zijn tekeningen, die per stuk werden betaald. In oktober 1909 keerde Jetses Duitsland definitief de rug toe en verhuisde met vrouw en dochter naar Zeist. Hij had toen als illustrator een voortreffelijke naam, zodat er voor hem in Nederland werk in overvloed was. Er volgden steeds weer nieuwe opdrachten

voor schoolboekjes, maar ook voor wandplaten, die bij het onderwijs gretig aftrek vonden. In 1919 verhuisde het gezin naar Scheveningen. Voor uitgeverij Kok in Kampen verzorgde Jetses de illustraties van het Groot Vertelboek voor de Bijbelse Geschiedenis van Anne de Vries. Na het overlijden van zijn vrouw in 1939 bleef Jetses alleen achter met zijn dochter Dien. De opdrachten bleven komen, ook in de moeilijke oorlogsjaren. Na de bevrijding ging Jetses met nieuw élan aan het werk. Hoewel hij al 72 jaar was en de pensioengerechtigde leeftijd al lang had bereikt, ontving hij geen enkele uitkering en moest dus wel actief blijven om in zijn eigen levensonderhoud te voorzien. Na een lichte attaque in 1950 - Jetses was toen al 77 jaar - ging hij het kalmer aandoen. Hij kreeg toen van Uitgeverij Wolters een pensioen-uitkering van F 3000. per jaar, waarvoor Jetses zich erg dankbaar toonde. Cornelis Jetses overleed op 9 juni 1955 en werd begraven op de begraafplaats van Wassenaar. Jetses heeft zich in de geschiedenis van de illustratiekunst een belangrijke plaats verworven.

Met moeder boodschappen doen. Uit Nog bij moeder.

Blikvanger